

Ви, Елен, много Ви благодаря, че дойдохте!“ В черния дълъг халат Лилиев изглеждаше още по-висок и по-слаб. Лицето му излъчваше някаква неземна светлина. Приличаше на светец.

Когато се върнах от Германия разбрах, че поетът е много зле, че се мъчи в непоносими болки. Бяха му поставили страшна и погрешна диагноза — рак и му дали противоракови хапчета. Той знаел диагнозата и близкия край, но помолил лекарите да не казват нищо на роднините му. Елка ми разправяше колко твърдо и героично се държал, как умее да ободри и успокои близките си.

На 6 октомври 1960 г. вечерта поетът почина. В болничната стая не е имало никой. Сякаш зла орис го беше орисала — както в живота, така и в смъртния си час да бъде сам.

На 8 октомври сутринта тялото на Николай Лилиев беше изложено за поклонение във фойето на Народния театър. Отрупан с цветя, поетът лежеше на висок постамент. Смъртта, която той неведнъж отчаяно призоваваше в поезията си, беше успокоила неговата изтерзана душа. Николай Лилиев изглеждаше като унесен в някакъв красив сън. Потоци от хора в благоговейно мълчание минаваха край смъртното ложе на поета. Дълбока скръб се четеше по лицата им. Тържествено звучеха симфониите на Бетовен. Рядко съм виждала такова внушително погребение. На площада пред Народния театър, където Владимир Трендафилов развълнувано говори, беше претъпкано от хора. Безкрайна процесия тръгна за гробищата. Този есенен ден, както казва поетът, небето беше „безумно синьо“. Край гроба бравите тъжно трептяха. Като сълзи се ронеха от тях увяхнали златисти листа. Колко подхождаха за този тежък момент стиховете на Лилиев:

Всред есенното запустение
пред вас съм пак, о дървеса!
Аз нося вашето смирение
и тъмните ви небеса.

Като бездомните ви листи
угасвам тъжен и самин,
и моите блянове са чисти,
и моите сълзи са рубин.

След прочувствените речи, поетът Иван Мирчев с трогателни думи хвърли в гроба листа от липа, донесени от Стара Загора, родния град на Лилиев. Пръстта злокобно загромоля по капака на ковчега. Страшна, убийствена раздяла.

Но всички ние, които сме имали възможност да общуваме с Лилиев, трябва да се чувствуваме особено щастливи, че сме познавали един голям, истински човек, трябва да му бъдем безкрайно признателни за красивите спомени, които той ни остави.

„ПОКРУСТОВОТО ЛЕГЛО“

(СПОМЕНИ ЗА ФАШИСТКАТА ЦЕНЗУРА)

Георги Жечев

„Прокрустово легло“ — не намирам друг по-сполучлив образ, за да характеризирам чудовищното дело на полицейската цензура през времето на фашизма у нас. Наистина тая цензура не режеше ръце и крака, не осакатяваше физически, както е правил баснословният Прокруст (с това се занимаваха други органи на Дирекцията на полицията), но тя кастреше и осакатяваше идеи и схващания, а тая процедура беше много по-жестока, тя нанасяше много по-големи поражения. Дори в християнското евангелие е казано: „И не

бойте се от ония, които убиват тялото, но духа не могат, защото по-страшни са тия, които убиват и тялото и душата едновременно.“

Спомням си, веднъж в частен разговор един от някогашните шефове на цензурата Е. К. (сега покойник) се провикна с цинична откровеност:

— Цензура ли? Малко ви е цензурата. . . На вас трябва да ви отрежат ръцете, та да не можете дори да пишете, а камо ли и да печатате! Амă чe просветители се извъдихте! Вестници ще ми издават, народа ще развращават, родината ще опропастяват. . . — продължи римовано шеф-цензорът, който беше донейде и ритмоплет. — Няма ли за вас друга работа, бе джанъм? Идеиници! Левичари! Комунисти! Анархисти! Интернационалисти! Безотечественици!. . . Тогава защо стоите в България? Идете в някоя Интернационалия и там проявявайте разрушителните си идеи! Тук, в нашата родина, ние няма да позволим да се говори за революция. Ще цензурираме, ще конфискуваме, ще забраняваме, ще спираме вестници и списания на такива родоотстъпници като вас! Няма да се церемоним!

— Така ли? — реших да го срежа аз. — Добре. Тогава ние ще обърнем другото листо. . . Арнаут башка да йол билир!¹

Шеф-цензорът подскочи:

— Аха! Чувате ли, господа?! — Разговорът ставаше в едно кафене. — Те ще обърнат другото листо. . . Значи, ще почнат нелегална дейност, стачки, терор, революции. . . Та тъкмо защото знаем, че вие сте способни да обърнете и другото листо, затова ние няма да ви позволим никаква „просвета“, никаква пропаганда, която води страната към гибел. Щом не ви харесва, напуснете България. . .

Това беше тъкмо по онова време, когато Людмил Стоянов написа статията си „Защо искам да емигрирам“ и буржоазната преса с перото на фамозния Добриянов или злополучния Щабс-капитан Копейкин му подхвърли злорадо: „На добър час!“

Тогава у нас имаше патентовани „патриоти“, „родолюбци“, които смятаха, че България принадлежи само тям. Такъв беше и покойният шеф на цензурата Е. К. Син на прославен през войните генерал, самият той запасен офицер, върл реакционер и мракобесник, макар че се опитваше да минава и за просветител, културен деец, едва ли не и за писател, тоя временен шеф на полицейската цензура наистина бе намерил най-последното призвание си — да води, с помощта на цензорския апарат, война срещу така наричаните от него „разрушителни идеи“, сиреч срещу идеите за освобождение на трудещите се, за премахване на експлоататорския капиталистически строй, за изграждане на социалистическо общество. . .

Задачата на полицейската цензура, изразена така драстично от шеф-цензора при чашка кафе, беше да преследва не само печата на организираното работническо движение, но и всички левичарски издания — вестници и списания, да тормози и осакатява дори художествената литература, особено преводната и най-вече съветската.

Като редактор на литературния седмичник „Мисъл и Воля“ (1930—1935 г.), като преводач и автор съм имал доста случаи да опозная истинския лик на цензурата, нейната губелна роля за задушаване на българската прогресивна литература и култура.

Необходимо е да се припомни, че преди и наред с цензурата съществуваше прословутото „Бюро Преса“, създадено при Дирекцията на полицията със същите задачи и цели. Функцията на това „бюро“ беше да следи левичарския печат, да инкриминира отделни статии или цели броеве от вестници и списания, да конфискува инкриминираните издания, да спира и забранява всяко „неблагонадеждно“ начинание. Така, нанасяйки, от една страна, големи материални щети на редактори и издатели, а, от друга страна, тероризирайки ги с постоянни преследвания, процеси и затвор, фашистката полиция с хитро нагласения си апарат „Бюро Преса“ се стремеше да парализира надигащото се революционно настроение сред масите.

¹ Арнаутиятъ знае и други пътища!

Главен неин прицел бяха излизащите по това време литературни вестници и списания като „Наковалня“, „РЛФ“ и др. Първото мое сблъскване с драконовското „Бюро Преса“ беше в качеството ми на редактор на в. „М. и В.“

Наистина главната задача на тоя вестник беше да се бори срещу реакционния курс в българската литература. Но покрай чисто литературния материал почти във всеки брой бяха поместваха статии и с обществен характер. Вестникът ратуваше преди всичко за свобода на печата, развиваше решителна и смела пропаганда против войната, против фашистката диктатура, против чудовищния и варварски Закон за защита на държавата, за пълна и безусловна амнистия, открито вземаше страната на преследваните работнически дейци и особено на осъдените за „престъпления“ по печата.

Господата от „Бюро Преса“ недоумяваха какъв е тоя литературен седмичник, който претендира уж за безпартийност, а пък атакува открито буржоазната реакция. Сътрудничеството на известни левичари-писатели като Асен Златаров, Людмил Стоянов, Гьончо Белев и др., както и участието и на други сътрудници, мнозинството от които бяха известни комунисти като Николай Хрелков, Камен Зидаров, П. Матеев, Б. Светлинов, Д. Хаджийлиев, С. Настев, Орлин Василев, Цв. Минков, Ив. Мешеков, Ал. Обретенков, Ис. Наимович, Сп. Кралевски и др., смущаваше пазителите на „реда“ и „законността“ в страната.

През тия години началник на „Бюро Преса“ беше някой си Сапунов. Той „викаше“ често на разпит в Дирекцията на полицията почти всички редактори на прогресивни издания. Не отминаваше и мене. И при разпитите винаги се опитваше да разбере главно дали зад вестника не се крие някаква организация или движение.

Къс и набит, пъргав и подвижен, Сапунов не ме оставяше никога да вляза в кабинета му, а всеки път ме пресрещаше на вратата и ме разпитваше така на крака. Той винаги добиваше, очевидно умишлено, строг вид, мъчеше се да повиши тона и ме заплашваше направо със спиране на вестника, „ако не промени линията си“. Изваждаше от бюрото си и ми показваше предишните броеве, вече нашарени от него с червен молив, с изобилни въпросителни и удивителни, с които изказваше учудването си как може в тая блажена и благоустроена страна да се говори за липса на свобода, да се протестира срещу неправди, беззакония и пр.

По негово нареждане бе конфискуван бр. 16, г. IV (1934) от „М. и В.“ (същия ден бяха конфискувани и други шест левичарски издания). Сега вече, без да ме „вика“, аз отидох сам при господин Сапунов.

— Чудно ли ви се вижда? — соннато ме посрещна той. — И на всички отгоре идвате и да протестирате! Бъдете спокоен, не съм инкриминирал броя. Засега се ограничих само с изземването му. Но ако продължавате все в същия дух, вашият вестник трябва изобщо да бъде спрял!

И като изтича и взе от бюрото си конфискувания брой, той го разгъна, целият нашарен с червен молив, и забодя показалеца си на втора страница, дето бе поместена преведената от мене балада „Молбата на един крадец до един крал“.

— Това ли е вашата поезия, това ли е вашата литература? „Крадец съм, но пък вий сте крал!“ Та това е страшна обида за кралските величества и косвено за нашия добър цар. . .

— Но той не е крал — побързах да го прекъсна аз. — Тая обида не засяга царя, господин Сапунов!

— И още смеете да възразявате! . . . Ами тая статия — „Гнило общество“? Кое общество е гнило — днешното ли?

Възклицанията и недоуменията на господин Сапунов нямаха край. . . Друг път той ме „извика“ (пак със зелена призовчица, разбира се) и ме посрещна на вратата на кабинета си със същинска ярост:

— А това какво е? Тук вие пишете, че бил арестуван и изтезаван в Дирекцията на полицията поетът Христо Радевски. Има ли такъв поет?

— Има, господин Сапунов, и то един от най-даровитите между младите. . .

— Но той е комунист — прекъсна ме началникът на „Бюро Преса“.

— Извинете, нима според вас комунистите не могат да бъдат поети?

Така нашите „срещи“ със Сапунов често добиваха вид на диспути. Но нито аз можах да го убедя в правотата на моята кауза, нито той успя да ме накара „да променя линията на вестника“.

По това време към „Бюро Преса“ имаше и друга служба, която да следи и преглежда ония печатни издания, които се получаваха от чужбина. В редакцията аз получавах „ан ешанж“ (в замяна) доста периодични публикации на френски, руски, немски, английски, италиански и пр. По едно време гледам — някоя от редовно получаваните вестници и списания почнаха да се губят. Срещам писателя Х., който завеждаше тая служба:

— Слушай — казвам му, — ти ли ми спираш вестниците от чужбина?

— Налучкал си — чистосърдечно призна той. — Но знаеш ли какво: пиши да ти изпратят по два екземпляра от всеки брой, та като ти задържим единия, дано получиш някак другия. . .

В печатница „Братя Миладинови“, ул. Ив. Вазов 11, дето се печатаха множество от комунистическите и левичарски издания, между другите и „М. и В.“, постоянно се навъртаха агенти от Дирекцията на полицията, които сновяха около машините и дори се вмъкнаха в словослагателското отделение. Ясно беше, че те душат да узнаят предварително какво се набира и печат.

Веднъж заварих одного, надвесен над моя коректура на шпалти, току-що извадена от словослагателя.

— Аха — срязах го, — упражняваш ли се, коректор ли искаш да ми станеш? Съжалявам, но аз си коригирам сам. . .

Агентът се оплакал на началника си Сапунов и отпосле той ми направи бележка за „неучтиво“ държане. . .

И тъй, с „Бюро Преса“ не можахме да се разберем и затова един ден ме задържаха — както му е редът — в Дирекцията на полицията. Тоя път, вместо Сапунов, ме „извика“ началникът на политическия отдел Поптодоров (сега и той покойник). Той беше един черен, грамаден, с неприсъщ за фигурата му мек и тих глас.

Поптодоров ме покани в кабинета си, помоли ме да седна и предварително се „извини“, че му се „наложило“ да обезпокои по такъв начин един писател и журналист. Но „служебният дълг“ го „принудил“ да постъпи така, защото искал непременно да има „черно на бяло“ отговор на някоя и други въпроси, които били неясни за полицията. От разпита, на който ме подложи Поптодоров, пролича, че и той искаше да разбере главно дали вестникът не е негласен орган на някоя революционна организация или движение.

— Ние не преследваме самите идеи — тихо и меко подчерта началникът на политическия отдел при Дирекцията на полицията, — защото те са ясни за нас и защото и ние като вас смятаме, че „идеите на щик не се набождат“, но искаме да бъдем наясно по отношение на съществуващите революционни организации.

Побързах да му отговоря, че вестникът е мой личен орган, че аз съм с а м и че нямам зад гърба си никого, така че да бъде спокоен.

— Но вашето отношение към съществуващите революционни организации?

Казах му го: гледам със симпатия на всички, които се борят за хляб и свобода.

Поптодоров не се задоволи само с устните ми обяснения и затова ме „помоли“ да напиша показанията си и да се подпиша под тях, както му е редът. Ако това досега е запазено и до днес, то би представлявало интересен документ за държането на един редактор между четирите стени на това злокобно на времето си учреждение, наречено Дирекция на полицията.

Спомням си, че моите писмени показания съвсем не се харесаха на любопитния Поптодоров и той побърза да ме освободи след няколко часа, като се „извини“ повторно. . .

Излязох си отвратен, погнусен! Това бяха едни от най-черните дни за българската литература и култура. Чудовището ЗЗД вилнееше най-безмилостно. По това време само

в Централния затвор в София се наброяваха повече от 50 души осъдени редактори на прогресивни издания!

Но това, което не можах да направят конфискациите, арестите и присъдите по печата, направиха го и го довърших въведената след 19 май 1934 г. цензура, или така наречената „Контрол на печата“.

За цензурата при царския режим в Русия бях слушал и чел още като младеж и винаги съм се учудвал как е могъл един многомилionen народ и особено просветените му синове да дишат и живеят без светлината на правдата, която са им отнемали невежите цензори. Отпосле, в различни периоди от политическия живот и у нас, главно през войните, бях виждал какви поражения на печата нанася цензурата, упражнявана от буржоазните правителства. Но, струва ми се, че по своето невежество, тъпота и престъпност полицейската цензура при фашисткия режим в България бе надминала всичко, дори и царската цензура в Русия.

Ония от някогашните редактори — комунисти и левичари, които са имали, ако не почет, поне всекиседмичен контакт и сблъскване с фашистката „Контрол на печата“, биха могли да разправят множество интересни истории за дейността на това богоугодно йезуитско учреждение. За съжаление между проводниците и чиновниците на „контролата“ имаше и доста писатели и изобщо литератори. . .

Първата мярка на новоизкалпената „Контрол на печата“ беше да ограничи, по „законен“ начин, броя на излизащите прогресивни издания. Дотогава, поради постоянните конфискации и инкриминирания, издателите на прогресивния печат прибегваха до честа и бърза смяна на отговорните редактори. Щом арестуват и осъдят по-ранния редактор, той биваше заменен веднага с нов и изданието продължаваше да излиза. Редактори, готови да понесат риска на преследванията и присъдите по печата, винаги се намираха и това бяха предимно работници, които в повечето случаи фигурираха само формално като отговорни редактори. Сега, за да затрудни избора на нови редактори, „Контролата“ издаде наредба, според която всеки редактор на вестник или списание трябваше да представи, за да „легализира“ положението си, следните документи: свидетелство за съдимост, удостоверение за жителство и уволнителен билет.

И чудовищната машина на цензурата бе поставена в движение. Всички печатници бяха задължени да изпращат на „Контролата на печата“ коректури на страници, преди отпечатването на каквото и да било — вестници, списания, брошури, книги. Никой печатар не смееше да отпечата нищо, преди да му върнат цензурираните страници с печата на „контролата“ и подписа на цензора: „Разрешавам“.

Цензурата беше едно оръжие в ръцете на реакцията, по-ефикасно и по-убийствено от конфискациите и инкриминиранията. Колкото и да изглежда парадоксално това, тя конфискуваше предварително самата мисъл на автора или редактора. Наистина мнозина от писателите, в стремежа си да кажат всичко, си служеха с „езоповски“ език, но това не беше достатъчно. Преди това, с риск да отиде в затвора за някоя инкриминирана статия, редакторът можеше да публикува всичко, без да обуздава сам мисълта си или мисълта на сътрудника, без да я подлага на осакатяване от цензорския молив. Сега цензурата окастрише предварително всичко „опасно“ и не позволяваше то да стигне до читателя.

В това злокобно дело, което вършеха, цензорите си даваха вид сякаш че свещенодействуват.

В ревността, с която цензорът шареше немилостиво с червения (или зеления) молив, имаше и един своеобразен садизъм. Зачеркнатите места трябваше да се изхвърлят и понеже не бе позволено да се оставят бели полета, заставяха редакторите да ги запълнят с нещо друго (обикновено с рекламни обявления или безобидни съобщения), а това влечеше неприятности и за редактора, и за печатаря, спъваше работата и обезобразяваше отпечатаните броеве. По тоя начин изданието се проваляше не само морално, но и материално. . .

При зачеркванията често пъти цензорът се ръководеше от чудновати съображения. Така той оставяше в колоните на страниците дадена статия или съобщение, но премахваше

заглавията им в афиша на вестника или обратно. И читателят напразно обръщаше и преобръщаше цензурирания брой, за да търси онова, на което цензорът бе оставил само заглавието.

Понякога цензорите зачеркваха дори откъслечни, общи мисли, дадени тук-там като цитати за попълване на празни места, например като следния цитат: „Страшно е числото на хората, които желаят щастieto ви въпреки волята ви, било в материално или морално отношение“. Сигурно цензорът е сметнал тая мисъл за отправена по негов адрес.

Запазил съм и досега някои коректури от цензурирани страници на вестника, от които личи как на места червеният молив на цензора е шарил с голямо настървение или яд. Това показва, че в подобни случаи цензорът е бил засегнат и лично от набраните с гармонд или петит идеи и схващания, с които теоретично не е бил съгласен.

Не винаги обаче можеше да се допусне, че цензорът е смятал за свещенодействие гибелната си работа. Някои от цензорите, съзнавайки вътрешно своята неправота или мислейки, макар и смътно, за утрешния ден, проявяваха известно колебание и готовност за „компромиси“.

— Какво да правим — обясняваше ми и се оправдаваше веднъж цензорът Х., — налага ни се да следим всичко под лупа, да четем и между редовете. . . При това има въпроси от външнополитически характер, по които ние не сме съсем независими. . . Ето вие се сърдите, че съм зачеркнал тия няколко реда, засягащи името на Хитлер, но знаете ли, че от германската легация постоянно ни правят бележка, че не сме пазели достатъчно престижа и авторитета на великия фюрер?

Това беше след възшествието на Хитлер в Германия, когато българското правителство заплува напълно във водите на фашизма. Към името на Хитлер цензурата бе станала дотолкова чувствителна, че не допускаше да се направи дори най-лек намек за неговата налудничавост и политически авантюризъм. . .

Цензурата не пощади дори художествената ни литература, оригинална и преводна. Нейните удари бяха насочени особено срещу руската и съветската литература. Като преводач от руски можах да видя отблизо какви страшни поражения червеният молив на цензора нанасяше върху толкова ценни художествени творби. Така беше и с „Тихият Дон“ от Шолохов, и с книгата „Испания“ от Еренбург, които аз преведох. Преводът и на трите тома от „Тихият Дон“ бе жестоко окастрен, а излизането на четвъртия том бе направо забранено.¹ Доста бе окастрена и книгата „Испания“.

Понякога цензурата, в лицето на своите шефове, проявяваше и „великодушие“. Това бяха случаите, когато редакторът или авторът отиваше да протестира, да моли или да придумва цензорите да „освободят“ някоя зачеркната статия или част от нея. В такива случаи се водеха истински пазарлъци.

Веднъж цензорът ми бе направил големи поражения в бр. I, год. V на „М. и В.“. Той беше един журналист, струва ми се, Иван Иванович, който отпосле се самоуби. Загорявал реакционер, Иванович по някаква случайност през време на гражданската война в Русия попаднал в Украйна и в редовете на войските на Петлюра воювал (както научих — с ожесточение) и срещу болшевиките, и срещу Махно. И ето, когато сега му попада да цензурира в поменатия брой едно съобщение-некролог за Махно, той почва да зачерква до счулване на червения си молив! („Той просто подскачаше на стола и зачеркваше с някакъв хъс“ — пошушна ми на ухото един от колегите му).

Вдигнах се и отидох направо при тогавашния шеф на цензурата Г. К. Той ме прие учтиво и любезно, покани ме да седна, изслуша ме.

— От какво е продиктувано зачеркването на това съобщение? — полюбопитствувах аз.

— От излишна злоба срещу един покойник — усмихнат отговори любезният шеф на цензурата.

¹ За „Тихия Дон“ виж спомените ми в сп. Септември, год. XI (1958), кн. II.

След това той нареди друг цензор да прочете по-внимателно зачеркнатото съобщение. Цензорът го прочете в мое присъствие, каза, че не намира нищо „опасно“, отиде да докладва на шефа си, върна се и ми съобщи, че статията е „свободна“. Запазил съм и до днес цензурираната коректура на страницата с почерка и подписа на „великодушния“ директор на цензурата: „Свободно. Г. К.“

Друг случай имах при печатането на книгата „Испания“ от Еренбург. По обичая на онова време, за по-сигурен пласимент, такива издания ги пуцахме в продажба на брошури по вестникарските будки. Още след излизането на първата кола, която поокастриха жестоко, ме срещна цензорът У., стар познайник, и започна направо:

— При нас в „контролата“ се повдигна голям въпрос за твоята брошура „Испания“. Мнозина от колегите са на мнение да бъде спряна. Кое предпочиташ ти: да я спрем ли, или да я режем малко по-„приятелски“. . . Еренбург не е лош писател, и после. . . пише за далечни работи — Испания. . . Не вярвам някой у нас да почне да подражава на испанския пример. . .

Разбира се, аз предпочетох „Испания“ да излезе, макар и „поорязана“ по „приятелски“, отколкото да я спрат съвсем.

Веднъж цензорът Иванич се заяде за една бележка върху Шолохов. И той като колежите си се дразнеше не само от това, че във вестника се поместват творби на съветски („болшевишки“ — според тях) писатели, но особено от положителните оценки, които се дават за авторите.

— Откъсът от „Тихия Дон“ може да остане — наизидателно предложи болшевику-ядецът Иванич, — но бележката за автора отпада. Също и клишето.

— Защо?! — учудих се аз.

— Много ги величаеят тия болшевишки писатели, въздигат ги едва ли не до гении! Защо не пишете така и за българските автори, а мнозина от тях, и то най-добрите, наричат реакционери и ги отричат най-безпощадно?

— Всекиму според заслугите, г-н Иванич! Зависи от преценката. . .

— Тогава не се сърдете и за моята преценка!

Стана нужда да отида пак при „шефа“ му, който отмени забраната. Иванич стана син-зелен, но преглътна горчивия хап. . .

Но най-куриозен беше случаят с цензора З., също писател и също още жив. Това беше вече след започването на войната, когато Хитлер като петел прескачаше от бунници на бунници по съседските дворове. Бях написал детска поема „Петлю се напи и се удави“, която бях дал на разпространение пак чрез будките.

На третия ден след излизането на книжката ме извика цензорът З. Влизам в кабинета му и както обикновено подавам ръка, но той не прие да се ръкува и ме изгледа сърдито:

— Слушай, ние пусахме твоята „детска“ поема, но дали не сме сбъркали? Какво ще кажеш: тоя пиан петлю, който „с подвизи геройски се прослави и съдове, глави чупи“, а най-после „безславна се удави“, да не е случайно Хитлер?

— Хитлер ли?! — учудих се аз. — Отде накъде пък Хитлер? Та ти сам си детски писател и знаеш: в работи за деца е неудобно и излишно да се влага политическа тенденция. . .

— Да, но някои колеги от „контролата“ смятат, че си ни подвел. Моля ти се, признай, ако е така!

— Нищо подобно — успокоих го аз.

Отпосле злощастната съдба на авантюриста Хитлер сякаш оправда подозренията на загрижения цензор: наистина „Петлю се напи и се удави“. . .

С него се удави и „Свинчо“, другият герой на „детската“ поема — позорното минало на фашистката полицейска цензура.